

TEVFİK ÇAVDAR (Araştırmacı, yazar)
“1946-1980 Dönemi”

Şimdi sevgili Bilsay'ın bıraktığı noktada, sazi ben alacağım ele. Fakat bu sazi alırken, iki noktaya dikkati çekeceğim ki; o iki noktadan biri de, sayın Kuruç çok güzel vurgulayarak geldi. 30'lu yılların, hatta 20'li yılların Cumhuriyetinin tarıma ve köye verdiği önemi, müstahsil yaratmak, yani gerçek müstahsili yaratmak üzerinde odaklaştığını güzel söyledi.

Şimdi savaş yılları; savaş yıllarında iki tane yasa, Türkiye'nin siyasal ve ekonomik kaderini değiştirdi. Yani dış etmenler vesaire, bunların üzerinde durmuyorum. Ama iki tane önemli yasa, kaderi değiştirdi. Bunlardan birincisi, haksız savaş kazançlarını törpülemek için çıkartılmış olan bir nevi servet vergisi olan Varlık Vergisi. Diğeri ise, Bilsay'ın söylediği Çiftçiyi Topraklandırma Yasası. Bu iki yasa ve savaş sonrasının konjonktürü, Türkiye'nin siyasal ve iktisadi yapısını adeta belirledi.

Nasıl belirledi? Bir, şu ya da bu şekilde, Varlık Vergisinden ürken sermaye, sanayici, tüccar neyse, artık mevcut hükümete muhalefet etmeye karar verdi. Yani bu muhalefeti desteklemeye. İkincisi, savaş zamanında üretici gücün askere gitmesinden ötürü küçük toprak sahiplerinin toprağı ekememesi, ama büyük toprak sahiplerinin olanaklarını kullanması neticesi, büyük toprak sahipleri –işte ağalar, beyler neyse- çok para kazandı. Hatta o zamanlar bir Hacı Ağa tipi de çıktı ortaya. İşte bir yönden topraktaki adaletsiz dağılımı engelleyebilmek için ve gerçek çiftçiyi yaratabilmek için Çiftçiyi Topraklandırma Yasası çıktı ve büyük toprak sahiplerinin muhalefeti de ortaya çıktı.

Şimdi bu iki güç, şu ya da bu şekilde iki tane büyük sermaye odağı birleşti ve 46'dan sonra Türkiye'nin resmini çizdi.

Cumhuriyet, yani 46, savaş bittiği zaman, tarımsal yapı neydi, ne şekildeydi? Birtakım kurumlar kurulmaya çalışılmıştı, ama buna rağmen, yani birtakım kurumların armağan edildiğini kabul etmeme rağmen, o zamanın tarımsal yapısını, şöyle 46'da bir değerlendirelim.

Bir kere kırsal alan, içe kapanıktı. Yani dışarıyla iletişim yoktu. Köy Enstitüleri fikri, bu iletişimsizliğin adeta bir kanıtıdır. Yani Köy Enstitüleri kurulurken ne istenmiştir öğretmenden? Sırasında demirci ol, sırasında hastabakıcı ol, sırasında veteriner ol, ama köy ortamının gerektirdiği bütün gereksinimleri hallet. Çünkü köy öylesine izole edilmişti ki, nahiyede birtakım ihtiyaçlarını bulamıyordu, ilçede bulamıyordu. Yani tam bir izolasyon hakimdi. Bu bir. İkincisi, feodal ilişkiler hala etkinliğini koruyordu. Yani Şeyh Sait İsyanından bu yana, hatta ondan evvel, Halk Partisinin kuruluş aşamasında Ziya Gökalp'in Anadolu Ajansı vasıtasıyla yayınlanan makalesinde altını ısrarla çizdiği feodal ilişkilerin çözülmesi gereği, gerçekleştirilememişti. Güneydoğuda, Doğuda, hatta İç Anadolu'nun birtakım yerlerinde feodal ilişkiler, ağa-ırgat, ağa-maraba vs. ilişkileri vardı.

Bir başka nokta, 30'lu yıllardan itibaren özellikle sanayi planının, 30'lu yıllarda Sovyetlerin uzmanların da yardımıyla yapılan sanayi planının gerçekleşmesi, realizasyonu sırasında adeta gündeme gelen ve ancak o şekilde realize edilen bir plandı. Neydi bu gündeme gelen? Tarımdan sanayiye kaynak aktarımı. Yani, tarımsal

fiyatlarla, sanayi fiyatlarının arasındaki hadlerinsanayi lehine değişmesi, böylece kaynak aktarılması.

Bir, bütün bunlardan sonra, köylüyü bütün iyi niyete rağmen, köylü efendimizdir denmesine rağmen, adeta bir hor görmenin yaygınlığı. Nasıl mesela? Köy Vergisinde, Yol Vergisini vermeyen köylülere uygulanan yöntemler. Aşkale'de çalıştırma. Asıl son zamanlarda bir hayli tepki uyandırdı. Halbuki o köylüler Yol Vergisi ödemediği zaman, bilfiil yollarda çalışıyorlardı, amele gibi, parasız. Jandarma baskısı ve sık sık söylenen hani köylü efendimizdir lafının arkasından sonra çok söylenen Sıhhiye Köprüsünden bu tarafa, Çankaya tarafına köylülerin geçirilmemesi. Şaşırtıcı değil mi bunlar?

Peki. Bütün bunların ötesinde gene tarımın ekonomi açısından önemli bir özelliği var. Ege, Akdeniz ve Marmara'da belirli yörelerin dışında ticari tarım yok. Yani küçük meta üretiminden başka hiç yok. O köylü, ulaşım imkanı bulabilirse malını nereye götürüyor? Kasabaya pazara, nahiyeye pazara götürüyor.

Şimdi, bu koşullarda bir devir almamız söz konusu 46'da. 46'yla 60 arasındaki, CHP'nin yapısı, düşünce sistemi, ekonomiye bakışı, 50'liyle 60 yılları arasında Demokrat Partinin bakışından farklı değildir. Ve bunun ötesinde de dış ilişkilerle, yani ekonomik dış baskılar veyahut ilişkiler de geliştirilmiş. Dışarıdan yardımlar alınmaya başlanmış. Örneğin, savaştan çıkan harap olmuş yöreler için, ülkeler için, o ülke halkları için oluşturulmuş iki ABD kaynaklı yardım, birisi doğrudan doğruya gıda yardımı, diğeri ise Marshall yardımı. Bu makine vs. ile bir hibe şeklinde, borçlandırma şeklinde yapılan bir yardım. Bu iki yardım 46 ile 50 arasındaki Halk Partisi döneminde dahi kabul edilmiş şeylerdi.

Şimdi, Bilsay'ın da belirttiği gibi hızlı bir makineleşmeyle rastlaşıyoruz. Yani 46'da bin, iki bin civarında dolaşan traktör sayısı, 50'de 15 bin civarına, fakat 60'lı yıllara geldiği zaman 60 bin sınırına dayanıyor. Yani hızlı bir makineleşme. Bunun sonucu ne oluyor? Bunun sonucu şu oluyor: Toprak tüketen bir girdidir makine. O zamanlara kadar 13 ila 12 milyon hektar ekiliyor Türkiye'de, ekilebilir alan. Ama traktörün girmesiyle beraber 50'li yılların sonuna doğru ekilebilir alan, Türkiye'de ekilebilir alanın son limiti olan 24 milyon hektara çıkıyor. Ama bu ilave topraklar, hepsi marjinal topraklar olduğu için verimi artıran şey değil. Ama bu ilave topraklara kimler erişebiliyor? Büyük toprak sahipleri veyahut elinde makinesi olanlar. Bunlar da büyük toprak sahipleri, biraz ticari tarımla uğraşan çiftçiler. İşte böylece toprak dağılımı dediğimiz olay da bozuluyor 50'li yıllarda. Nüfus artıyor 50'li yıllarda. Sebebi şu: Askerden dönüyor insanlar, bu genç nüfus hızlı evlenmeler vesaireyle çocuk sayısı artıyor. Traktörün girmesiyle, mesela Gülten Kazgan'ın yaptığı bir araştırmaya göre, bir traktör dokuz tane ırgatın veya tarım işçisinin işine son veriyor. O zaman ne oluyor bu boş alanlar? Nüfus da artıyor, kentlere göçüyor, işte gecekondulaşma hızla artıyor.

1950-60 arasında Demokrat Partinin uyguladığı çok önemli bir destekleme politikası var. Yani birtakım ürünleri, girdilerle, gerçekleştirilen alımlarla, zirai kredilerle destekleme. Ama bu desteklemeler kime gidiyor? Doğrudan doğruya yine büyük toprak sahiplerine. Çünkü bir hektarlık, 20 dekarlık, 50 dekarlık bir toprağı ekenin ürettiğiyle; binlerce, yüzlerce hektarlık toprağı ekenin ürettiğinden kazandığı para aynı değil. Zirai kredi kooperatifleri, hatta kooperatif birlikleri, eskiden beri

armağan olarak gelen kooperatif birlikleri kimlerin eline geçiyor? Bu nüfuzlu tarım ağalarının eline geçiyor.

İşte bütün bu koşullar içerisinde şunu söylemek gerekir ki, Türk aydını da ancak köyünü 50'li yıllarda anlamaya başlıyor. O zamana kadar köy, bir ütopya gibi algılanıyor, işte pınarlar, yeşil ağaçlar vs. vs. O işte Faruk Nafiz'in veya ona benzer şairlerin şiirlerinde gördüğümüzde bir köy var. En çarpıcı köy manzarasını söylemek gerekirse, Çalığışu'nda Zeyniler köyüyle veriyor. Ama 50'li yıllara geldiğimiz zaman bir de bakıyoruz ki, o Zeyniler köyünden çok daha gerçek bir başka köy, Bizim Köye ulaşıyoruz, Mahmut Makal'ın Bizim Köyü'ne. Ki o köy bambaşka bir şey. Yoksul, topraksız, aşını bile zor çıkaran, ezilen bir köy. İşte onun üzerine 50'li yıllar, Türk sanatında, Türk romanında da köyü odaklıyor.

Kimler bakıyorsunuz? Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Talip Apaydın, Yılmaz Güney. Bütün bunlar köyü ve köyün dramını ve köyün özellikle büyük sahiplerinin zalimliğini anlatanlar. Çünkü büyük toprak sahipliği, bir yandan parasal güce sahip oluyor, toprak dağılımını değiştiriyor, kendi lehine değiştiriyor, bir yandan da partiler kanalıyla siyasi güce sahip. İki tane egemenlik alanı var.

İşte 1960'da 27 Mayıs olduğu zaman Türkiye'nin manzarası bu. İşte böyle bir Türkiye'de 27 Mayıs ne getirdi tarıma ve köye? İki önemli kurum geldi. Bunlardan birincisi toprak reformu kavramı, anayasa girdi -ki geçirdiği maceraları Bilsay Kuruç arkadaşımız gayet güzel anlattı ve anayasa girdi şimdi artık- İkincisi plan kavramı. 60'lı ve 70'li yıllar. Şimdi sabahleyin burada ben Bakanı dinledim. Suçu oraya atıyor. O zamanlar da bunlar vardı, o zamanlar bozuldu diyor. Tamam, o zamanlar yozlaştırıldı bütün politikalar. O zamanlar alınan Cumhuriyet emanetleri yozlaştırıldı. Tamam, ama bunları hangi politikacılar yaptı? Bir de onu sormak lazım. Hepsi sağın baba politikacıları. Plan mı, pilav mı lafını ben uydurmadım. Ragıp Gümüşpala'nın Süleyman Demirelli Adalet Partisi uydurdu. Slogan olarak 61-65 seçimlerinde kullandı. Birinci Beş Yıllık Planın tarıma getireceği en önemli yeniliklerden biri olan tarım kesiminin vergilendirilmesi meselesini kim engelledi? Gene bir başka Sakaryalı toprak ağası Ekrem Alican engelledi ve plancıların istifasına neden oldu. Yani plan böylesine yozlaştırıldı.

Ondan sonra plan, sevgili Kuruç'un Devlet Planlama Teşkilatı'nın başında bulunduğu dönemde ki, ben de onun maiyetinde çalışıyordum, -gururla çalışıyordum- Dördüncü Beş Yıllık Plan da, Üçüncü Beş Yıllık Plan da tarıma birtakım öncelikler getirdi, ama bu planlar da uygulanmadı. Uygulamaya fırsat olmadı. Ondan sonra da planlar, bir istişare kurumu haline geldi planlama ve plan bitirildi. Plan, tarıma hiçbir şey getirmedi.

Peki toprak reformu? O çok önemliydi. Şimdi 60'lı yıllarda gelen yeni ses vardı. Bu sesi hala duymak istemeyenler var. Neydi o gelen yeni ses? Bir genç parti, bir sosyalist partinin sesiydi, İşçi Partisinin. Ve onun etrafında birtakım hareketler köye geldi. İşte köy mitingleri olmaya, yürüyüşler olmaya başladı. Ve toprak reformu sloganı yükseltildi. 12 Mart geldiğinde, 12 Mart'ın bildirgesinde, toprak reformu ve üniversite reformu, ilk sırada ve adıyla vardı. Peki ne oldu? O da bitti, o da yozlaştırıldı. Toprak Reformu Yasası çıkartıldı, müsteşarlığı kuruldu, Urfa yöresinde başladılar. Ama somut bir sonuç alınamadı. Yani kooperatifleşme ve toprak reformu beraber gitseydi, belki bugün GAP bir cennet olacaktı.

Şimdi o da yozlaştırıldı. Müsteşarlık kuruldu. Toprak Reformu Yasasına dayanarak alınan kararlar, aynen Bilsay'ın söylediği gibi, nasıl ki Danıştay Doğuda olduğu gibi Konya Ovasında da birtakım toprak dağıtımına giriştiği zaman engellediyse, aynı şekilde engellemeyi toprak reformuna karşı bir başka mahkeme yaptı. Bakınız o dönem Anayasa Mahkemesi kararlarına, göreceksiniz ki önemli bir bölümü daima Toprak Reformu Yasasının aleyhinedir. Toprak Reformu Yasasının birtakım hükümlerini, Anayasadaki konumuna rağmen, Anayasaya aykırı bularak bozmuştur.

Böylece, tarım dediğimiz zaman, sadece işte biraz taban fiyatı, biraz girdi desteği şeklinde meseleyi mütalaa ettik.

Şimdi, plan kavramını yitirince, toprak reformu kavramını yozlaştırınca, o zaman tarım sektörü de gelişemez, ürün bazında planlama yapılamaz ve o zaman ne olur? Dış ülkelerin adı IMF olsun, adı Dünya Bankası olsun, ama hepsi ABD patentli dış ülkelerin sana getirdiği çareleri adeta dikte edilmiş emirler gibi uygularsın. Şu çelişki benim ne demek istediğimi anlatır. 1973 yılında iktidara gelirken, Nihat Erim Hükümetinin Amerika'nın emriyle sınırladığı afyon ekimini ve afyon ekimi üzerindeki yasakları kaldıracığını söyleyen bir başbakan, bugün tütün üzerindeki yasakların hepsini severek imzalıyor. Sadece bu çelişkiyi gördüğünüz zaman, benim söylediklerim ve tarımın bugün içinde bulunduğu durum belli.

Ben fazla uzatmayacağım. Haklı sayın Gökalp. 60'lı, 70'li, hatta 50'li yıllar, bugünü hazırlamıştır. Bugünü hazırlayan "serbest piyasa" türküleridir. Bugünü hazırlayan "nurlu ufuklar" nutuklarıdır. Bugünü hazırlayan "büyük Türkiye" masallarıdır. Tüm bunları hepimiz yaşadık, yaşayanlarımız var, bir kısmını da şimdi yaşıyoruz.

Şimdi şu günlerde tarih tekerrür ediyor. Halbuki tarih tekerrür etmez derler. Ama bana göre biraz tekerrür ediyor. Osmanlı'da 16'ıncı, 17'inci yüzyıllarda, bir çift bozma hikayesi vardır. Hatta söylerler, niye Türkiye'de köyler ovalarda değildir, yamaçlardadır. Onun hikayesi uzun, buraya girmeyeceğim, ama bir çift bozma olayı vardır. O çift bozmanın sonucunda, kazançlı olanlar ayanlar, mültezimler, derebeyleri vs. oldu. Şimdi ise gene köylümüz ne yapıyor? Çift bozuyor. Çift bozuyor ve ağır ağır kente doğru geliyor. Veya ağır ağır, çaresizlikle, bir kaplumbağa gibi kabuğunun içine bürünüyor.

Artık şimdi bu çift bozanlar, eskiden mültezimlerdi, ayanlardı, şimdi ise büyük toprak sahipleri. Bunun en güzel örneği, Latin Amerika tarımının geçirdiği şeydir. Bilmem meraklı mısınız, okuyor musunuz George Amado'nun Latin Amerika tarımı üzerine yazdığı bir roman vardır ki, inanılmaz güzellikte o plantasyonların nasıl tarım emekçisini ve köylüyü ezdiğini gösterir. Şimdi tarımsal üretim katlediliyor, sanayi üretimi de katlediliyor. Üretim kadar nefret edilen bir şey yok bugünlerde Türkiye'de. Oysa ki, üretim, üretimi öldürmek, üretimi unutturmak, ülkenin bağımsızlığını öldürmekle özdeştir. Ülkeyi teslim almakla birdir, teslim etmekle birdir.

Yani ortada tarım adına tahammüden işlenmiş bir cinayet var. Şimdi bu noktada aklıma bir korsan öyküsü geliyor. Hepimiz çocukluğumuzda, gençliğimizde okuduk Define Adası, bilmem okudunuz mu, filmlerinde görmüşünüzdür. Tam bir Karayip

korsanları öyküsüdür o. Ve o öyküde korsanlar, bir tabutun başında şarkı söylerler. Şarkı çok ilginçtir. Tabutun başında 10 kişiydik, yaho ho, birden 10 kişiydik. Hiç unutmuyorum o şarkıyı. Şimdi ise bir grup var. Bu grubu şöyle söylüyorum: Bunun başında IMF, Dünya Bankası, küresel imparator ABD ve onların işbirlikçisi politikacılar, tekeli medya, hepsi sermaye, hepsi aynı korsanın şarkısını söylüyor. Hepsi hep birlikte söylüyorlar. Ölümün sandığı başında 10 kişi, yaho ho, birde rom şişesi. Artık rom şişesi yerine herhalde viski diyorlar.

Bana, buna kim dur diyecek? Bu gidişe dur diyemez miyiz? Ben diyebileceğimiz kanısındaım, ama kaç kişimiz dur diyebilecek, hele sabahki konuşmayı dinledikten sonra... Sağolun.